

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Prețurile

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimis cu post'ă în lastrulu monarohiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinatate pe 1 anu 10 fl. s'eu 22 franci, pe 6 luni 6 fl. s'eu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Ori-ce inserate,
se platescu pe serie s'eu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'ă publicare câte 7 cr., la adou'ă și a treia câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.
Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usuru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 78.

Sibiu, 27/9 Octobru 1878.

Anulu I.

Economia Politică.

I. Despre dreptulu proprietății.

(Urmare și fine.)

Este glori'a economistiloru secolului trecut nu numai de a fi însemnatu laborea ca origine a proprietății, ceea ce Locke o fucuse înainte loru, ci de a fi fundatu pe acestu mare principiu, intréga economie politică. Quesnay și scolarii sei, Mercier, Baudeau, Letrosne, Dupont de Nemours și în fine Turgot, celu mai mare din toti au stabilitu cu firmitate teori'a adevératu democratică a laborei că sorginte a proprietății. Ei au mersu și mai departe: nu numai că au raportatu proprietatea lucrurilor la labore, ci au consolidatu laborea însasi prin proprietatea eminintă, pe care o are omulu asupra facultatiloru și asupra organelor sale, cu alte cuvinte, o au basatu pe libertate.

Din cele dise resulta acordulu esentialu ce este între cele trei teorii, aceea a libertății inviolabile, a primului ocupatoru și aceea a laborei bazata pe dreptulu proprietății. Libertatea ocupa lucrurile, înse această apropiatiune nu se realizéza completu, decâtu numai prin labore. Laborea însasi nu este altceva decâtu aplicatiunea continua și regulata a libertății omenesci, s'eu, cu alte cuvinte, a forțelor active și voluntare din care suntemu compusi. Ea nu este alta, decâtu o ocupare prelungita. Laborea face proprietatea sacra și respectulu datoritu persónei face sacra laborea însasi.

Corelatiunea libertății, a proprietății și a laborei, în fondu, nu este decâtu unu adevéru comunu. În celu mai puternicu întielesu alu evenimentulu a fi proprietaru însemnéza a fi liberu, a posedea lucrurile și a dispune de ele, a le schimba, a le daru și a le transmite prin ereditate. A fi liberu însemnéza a avea proprietatea asupra sa, asupra facultatiloru sale și a întrebunțării lor, prin urmare, libertatea alegerei și a exercitiului industriei. Libertate civilă, proprietate, libertatea industriei și a comerțului sunt totu atâtea idei, care sunt legate între sine. Toti aparatori proprietății din timpurile din urma au clarificatu această. Proprietatea și libertatea sunt asia de stensu legate una de alta, încátu ele au fostu totu-deauna recunoscute s'eu sacrificate în acelasi gradu un'a ca și alta.

II. Despre utilitatea socială și despre proprietate.

Bazata pe dreptu, proprietatea se justifica nu mai pucinu și prin rațiuni puternice scóse din utilitatea socială. Este utilu, că lucratoriulu, care a lucratu solulu se fia stabilu nu numai pe suprafati'a lui ci și pe fondu, pentru ca, în casulu contraru, elu se va folosi de elu ca unu posesoru, ce este numai usufructuaru. Acolo, unde lipsesce ide'a viitoriului, acolo nu pôte avea locu nici o ameliorare seriósa, nici poporatiune numerósa și bine întretinuta, nici civilizatiune cu radecini mai adenci, fia ele morale s'eu materiale. Tóte aceste avantaje nu potu veni decâtu numai cu proprietatea durabilă. Din aceési cauza este necesaru, că proprietatea se fia individuală, și nu colectivă. Proprietatea colectivă are desavantagiulu de a nu stimula în de ajunsu activitatea proprietariulu și de a nu potea fi transmisă la posesori mai activi, mai îndemnatoci și cu mai multu capitalu și prin urmare mai doritori de a se învuti. Totu asia este și cu ereditatea. Ereditatea ofere o impulsione imensă activității tatalui de familia și spiritului seu de pastrare și prin această se preface într'unu principiu a unoru avuti nóue, cari nu s'aru fi facutu fara de elu și cari folosesc la toti, chiaru și celui mai saracu. A sterge proprietatea permanentă, însemneza a rapu civilizatiunii tóte acelea ce constituiescu ornamentele și forți'a ei; însemnéza a substitui locuintiei omului civilisatu, cortulu arabului eternu vagabondu.

S'a observatu de nenumerate ori, că prosperitatea de care se bucura poporatiunea stă în proporțiune cu securitatea de care se bucura însasi proprietatea, precum și că miseria loru depinde dela lips'a securității. În epoce de resbelu și de revoluțiuni, nesiguranti'a proprietății recade asupra întregii poporatiuni în forma de stagnatiune și scadere a salareloru. În epoce de pace și de ordine publică proprietatea fertilisată prin spiritulu de întreprindere numitu capitalu, nutrește laborea și remunereza cu profusiune: atunci buna-starea tinde a se universaliza și a 'si urca nivelulu. Comparandu tiri deosebite vomu întemni'a acel'asiu resultatu. În Statele-Unite a le Americi, în Angli'a și în Franci'a, unde proprietatea este mai bine garantată, vomu afla cea mai întinsa buna-stare.

În Orientu unde proprietatea este forțe reu protegéta, unde Statulu este uniculu proprietaru alu bunuriloru, éra individi nu sunt decâtu usufructuari, acolo mass'a poporatiunii este misera.

Proprietatea, securitatea, avuti'a, gradulu salariiloru, buna-starea cea mai întinsa tóte acestea sunt verigile unui lantiu, acarui prima veriga este proprietatea, éra a dou'a securitatea, pentru că cineva nu lucra, nu pastréza și nu înainteza, deca nu se bucura de aceste dóne conditiuni, adeca de a posedea și a fi siguru de a potea conserva aceea, ce are.

Capitolulu VIII.

Cum se împarte economia politică.

Cunoscéndu acum, în urm'a celoru espuse, spiritulu generalu, metod'a și fundamentele economiei politice, ne remane a indica principalele diviziuni — împartiri — a le ei.

Împartiendu economia politică în patru pãrti, adeca: 1-o productiunea, 2-o circulațiunea s'eu schimbulu, 3-o repartițiunea s'eu distribuiri și 4-o consumatiunea avutiiloru, nu pretindem a da acestei clasificări nici-decum unu caracteru absolutu și riguros, pentru ca tóte aceste fenomene, adesea paru a se confundă unele cu altele. Această și este caus'a pentru ce economistii au propus diverse clasificări. Unii facu se între circulațiunea s'eu în productiune s'eu în distribuiri avutiiloru; alții érași nu vedu în consumatiunea avutiiloru altceva, decâtu o faptă ce 'se cuprinde în productiune însusi s'eu în venituri. Clasificarea adoptata de noi ne pare a coresponde mai bine la diversitate pe care analis'a o au recunoscutu că esista între fenomenele economice și totodata ne ofere o mai mare comoditate pentru clasificarea materielor.

Subtu titlulu de productiune, noi ne vomu ocupa de productiune ea însusi, de instrumentele ei generale și de legile care presiedu la diferitele ei modalitati; subtu titlulu de schimbu s'eu de circulațiune vomu studia legea oferirii și a cereri, a valórei și a pretiului, a debusiuriloru — iesiriloru — și despre instrumentele circulațiunii, precum sunt moned'a și creditulu; subtu titlulu de repartițiune vomu urmari distribuiri avutiei în castigu — profitu — salaru — plata — și renta; în fine vomu avea se apretiamu subtu titlulu de consuma-

Foisiór'a „Observatoriului“.

O partia de siach.

(1. Continuare.)

II. În carceru. Principele de Calatrava se ambli prin chili'a sa cu pasi neregulati ceece tradă iritatiunea-i internă. O mésa solidă și dóne scaune de lemn, compuneau totu mobiliariulu camerei, a cărei podine erau acoperite cu nisce rogojini ordinare spre a inadusi scomotulu pasiloru. Unu crucifixu cioplitu simplu era asediatu în feréstr'a augustă, ingradita cu gradele de fieru; parietii erau goli, — și candu Ruy Lopez veni în currentulu aerului greu și rece din carceru, simti, c'a intratu în vestibululu mortii.

Intrandu acesti doi, ducele se'ntórce și saluta cu curtenire pe noulu dignitariu alu bisericiei, schimba cu elu priviri de consentire, unu semnu mutu alu sentimentelor lor, cari nu si le poteau descoperi în presentia gâdelui.

Ducele întielese îndata, catu de durerosu este pentru preotu a'și impleni oficiulu; Ruy Lopez éra atatu de siguru despre nevinovati'a lui Guzman, pe catu éra însusi Guzman, de si la aparentia, erau în contr'a lui dovedi necontestabile, între altele o scrisóre authografa a ducelui adresata Curtiei francése, în care se vorbea în detaiu despre unu omoru asupra regelui Filipu.

Orgoliosu în consciinti'a sa de inocentia, Don Guzman n'a affatu de demnu a se apara, si fiindu-ca nici o voce nu s'a radicata că se lu-apere, tacerea i-s'a consideratu dreptu marturisire a crimei éra elu fi condamnatu a muri mórte de tradatoriu. Don Guzman asculta si sententi'a acest'a cu linisce perfecta, faci'a nu i-se pal, privirea lui nu pareă nice ingrigiata, nice fricósa si cu pasi siguri precum intrase în sal'a tribunalului asiá si iesi si reintră în chili'a temnitiei. Déca acum fruntea lui este atatu de întunecata, mersu-i atatu de neregulatu, respiratiunea atatu de scurta si grea, provenea singuru de acolo, ca lu-preocupá cugetulu de

mirés'a, de frumós'a și placut'a Donna Estella. Elu isi inchipuiá, cum dens'a, nesciindu nimicu de pozit'a lui, ilu va acceptá în castelulu tatalui ei pe tiermuriu Guadalquivirului — ilu va acceptá indesiertu. Éra minune, ca suferinti'a amorului invinse pe acela, pe care mórtea nu lu-potea inspaiméntá!

Calavarez, cărui-a ise pareá, ca despre presentia lui nu se iá nici o notiá, repeti înc'odata ordinulu monarhului, adaogandu, ca acum Ruy Lopez ocupa în biserică rangulu înaltu, în catu pôte oferu unu Grand de Spani'a ajutorulu preotiescu în órele din urma.

Tinerulu duce isi plecă genunchele înainte noului Episcopu si i-ceru binecuvéntarea. Apoi, intorsu spre Calavarez, aretá cu dispretiu catra usia: „Domnule, nu avem lips'a de presentia dtale. Esiti! Peste trei óre voiu fi gat'a.“

Si cum trecu aceste trei óre? — Mai antaiu o scurta marturisire — ea fu acusi terminata. Cu o elasticitate naturală a caracterulu seu, Guzman intrerupse admoniarile confessorului, candu acest'a ii aminti de marea schimbare a sortiei; „Schimbare! da, în fapta! Cum s'au chimbatu situatiunea de candu ne-amu întelnitu mai pe urma? Aduceti-ve aminte, atuncea jucati faimós'a partia cu sicilianulu Paoli Boz în presentia lui Filipu și a Curtiei întregi. Regele se radiemá pe braciulu meu. Mare schimbare, pe legea mea! Cervantes are dreptate candu aseména viéti'a cu unu jocu de siach. Am uitatu vorbele dar întielesulu este cam acest'a: pe pamentu, cá si pe o tabla de siach, toti individi isi au locuri deosebite predestinate prin sorte, noroculu si nascere. Si candu vine mórtea care pe toti i-face „mat“, joculu e terminatu si figurile omenesci de siach se mesteca un'a cu alt'a în morminte cá cele de osu de elefantu în scutula.“

„Imi aducu aminte de această obervare a lui Don Quixote,“ díse Ruy Lopez, dar totu-odata si de respunsulu lui Sancho, ca de si asemenarea acest'a este buna, totusi nu e asia de nóua încatu se nu o fi potutu audi si mai înainte. Dar acest'a nu e conversare pentru o óra atatu de suprema.

Ducele, fara se se lase a fi conturbatu prin observarea preotului, continuá: „Eu inca am avutu în siach triumfurile mele, chiaru si pe Dta te-am invinsu, piosule parinte. Ti-placea a te mandri cu mine, cá cu unu elevu alu DTale.“

„Este adevératu,“ respunse Episcopulu, „joci de minune siach; adesea eram mándru a fi fostu antáulu invetiatoriu alu dtale.“

„Am o ideia exellentă,“ strigá d'odata Don Guzman, „se jucámu împreuna o ultima partia de siach!“ — „Cugetu profanu,“ respunse Ruy Lopez confusu. — „Déca 'mi refusi ultim'a dorintia, me ducu îndata si chiamu pe gâde. Cum se petrecu cele dóne óre, cari mai am se le traescu? Mórtea în sine este usióra, a o acceptá, este însuportabilu! Dta inca te-ai schimbatu cá noroculu meu? Nu te mai intereséza persón'a mea si joculu meu de siach?“

Episcopulu mai fact unele obiectiuni, aceste înse din ce în ce, erau totu mai slabe. Căci si în elu se aprinse pasiunea de jocu întocma, cá si în tineru. — „Vedu bine, ca te predai,“ striga voiosu ducele, „dar' de ce se ne folosimu în locu de figuri?“ — „Eu portu armele totu de un'a cu mine“ díse Ruy Lopez, care acum primí si elu propunerea, si apropiandu scaunele de mésa puse pe ea o tabla de siach împreuna cu nisce frumóse figuri în miniatura. „Santa maica vergura, iérta-me,“ díse elu asediandu figurile, „Dtale iti potu descoperi acum, ca uneori se întempla între mine si Breviariulu meu, cate o mica slabitiune profana.“

Originalu tablou — preotulu eu condamnatulu la o partia de siach!

Lumin'a dílei cadea asupra trasaturiloru sale si palide, a le lui Guzman, de o radia diabolică prin ferésta gothica, se reflecta asupra feței blánde alu Ruy Lopez, de pe care scurgea din timp în timp cate-o lacrima de emotiune. Prea urmare a se în óri minune deca jucá mai confusu, cá de alta data. Don Guzman din contra, cá si candu óra fatală i-ar áftia spiritulu spre o activitate potenciata jucá c'o istetime si ceterare acințata; elu éra cu totulu cunfundatu

tiune, intrebuintiarea avutiei mai multu séu mai pucinu fructifera si inportanta cestiune a imposi- tului — darei. I. G. Baritiu.

Studiu relativu la economi'a nationale si la istori'a civilisatiunei in Transilvani'a.*)

Domniloru Collegi!

In decursulu sessiunei nóstre din anulu 1877 ati binevoitu a da locu dissertatiunei mele relative la economi'a sociale si la istori'a civilisatiunei in Transilvani'a. Cu acea ocaziune am premisu indata la inceputulu discursulu meu, ca interesele riciproce bine intielese si adesea vitali a le tieriloru limitrofe pretindu, ca locuitorii loru se le cunósca perfectu si din tóte punctele de vedere. Manecandu apoi dela una grupa de cifre topographice si anume orographice, am enumeratu pedecel naturalu aruncate de man'a omnipotente intre locuitorii acestoru tieri, éra la acelea am adaosu si pe cele inventate de ómeni, spre a ingreuna catu se póte mai multu comunicatiunea. Dupa aceste aruncau o privire rapede preste immensele thesaure cate se afla atatu in sinulu, catu si pe suprafaci'a teritoriulu transilvanu, carele se intinde pe 1102.76 miliarie geographice, séu 1054.79 mil. austriace □.

In fine, pentru atunci am inchiaiatu dicundu, ca „amestecatulu de nationalitati in Transilvani'a sémena multu cu alu Elvetiei si cu alu Belgiei, inse atátu mai multu differu institutiunile loru si gradulu de libertate nationale,“ dela care depende firescu progressulu in civilisatiune si in adeverat'a cultura, éra consideratiuni de natur'a acestora cadu in competenta barbatiloru carii se ocupa cu istori'a civilisatiunei nóstre.

Spre a facilita acelor domni istorici deslegarea problemei loru, eu din parte'mi voindu a'mi continua studiulu meu, nu voiu face pentru astadata mai multu, decatu a me cufunda intr'unu labirintu de cifre statistice. Sciu bine, ca cu enumerarea grupelor de cifre seci nu facu la nimeni vreo placere; dupa ce inse statistic'a jóca in epoc'a nóstra rola asia de inportanta, in catu necumu barbatii de statu si militaristii, dara nici clasele comerciante industriarie, nici chiaru economii nu se mai potu lipsi de ele; eu Ve ceru si aici, ddloru collegi atentiunea si indulgentia D.-Vóstra in interesulu sciintiei si alu cunoscintiei de tiér'a mea.

Déca Transilvani'a este dotata dela mam'a natura cu atâtea avutii, in catu ea se póta rivalisa cu cele mai multe tieri europene, se vedemu cati si cine sunt locuitorii sei, care e poterea de viétia, care calitatile fresci si care ale loru institutiuni; in fine cum sciu ei se se folosésca de bunatatile patriei loru.

Nationalitatile principali a le Transilvaniei sunt: Romanii, Magiarii, numiti in acésta tiéra si Secui, apoi Sasi, populatiune de ori-

*) Discursu ténutu in siedintiele publice a le Societatiei academice la 31 Aug. si la 7 Sept. st. v. continuatu din a. tr. A se vedé annalile Soc. acad. si Transilvani'a din 1877. Nrii 20 et 21.

in jocu; uitase atatu de cei din giurulu seu, cum si de tóte grijile pamentesci, cá si candu gádele si-ar fi terminatu lucrarea sa. Si fara 'ndoiéla ar fi invinsu de nu cumva se escitá in Ruy Lopez vechi'a passiuone, indata-ce prevediú, ca póte se fia batutu. Incepu a si-incordá si densulu tóte poterile, si acusi érá tocma asiá adencitu in jocu, cá si contrariulu seu. Tabliti'a de siach érá lumea pentru amendoi. - Fericita uitare! — Dar, vai, ea nu ténú multu. Minutele se prefacura patrare de óra, patrarele jumetati, óre intregi — momentulu fatalu se apropiá.

Se aude unu scomotulu slabu — din ce in ce mai tare . . . se apropiu pasi . . . usi'a scártaie in tftni si gádele, inarmatu cu tóte atributele-i inforátore, intra, cá pe visatorii fericiti se i-rechiame la realitatea inspaimentátore.

Companionii lui Calavarez cu spade si facle urmau dupa densulu purtandu unu blocu (butucu) invelitu negru, a carui destinatiune se cunoscea usioru de pe securea ce érá pusa d'asupr'a-i; ei asiediaru faciele si preserara pe josu farina de lemn. Pregatirile aceste durara abia cateva secunde. Candu intrase Calavarez, Ruy Lopez sarl de pre scaupu, ducele inse nu facú nici o misicare; elu remase in positi'a sa fara a luá ochii de pe siach si nu dete atentiune nice celoru ce intrasera, nice pregatiriloru loru inforátore.

Érá rondulu se traga elu.

Calavarez, vediendu pe duce, ca siede atatu de confundatu, ilu atinse cu man'a pe umeru si ii siopti in urechia unu cuventu, unu singuru cuventu dara in acest'a zacea nimicirea uuei vieti june impreuna cu tóte suvenirile si sperantiele pamentesci, cuventulu acest'a érá: „Vino!“

(Va urma).

Diverse.

— (Intr'o societate) se vorbea despre calatoriile lui Cook si despre tragiculu seu sfirsitu. O dama dise: „Am cetitu si eu despre aceea, dara rogu-ve nu 'mi a 'ti potea spune, au fostu elu omoritu in prima sa calatorie séu in a doua?“

gine germana. Intre acelea trei popóra se afla amestecatu unu numeru órecare de Armeni, Evrei, ici-colea pucini Greci si Slavi, apoi mai prin tóte regiunile Tiegani.

A vorbi ací despre originea si descendentii'a poporulu romanescu, aru semnifica ca voimu se caramu apa in Dunare.

Locuintiele primitive asiatiche, de unde voru fi venitu Magiario-Secuii in Europ'a sunt cu totulu necunoscute, si totu ce s'a scrisu in acésta materia este numai una serie de conjecturi si combinatiuni, la a caroru formulare a concursu totudeauna imaginatiunea orientale. Acestu adevéru ilu recunosc astadi cei mai buni istorici ai magariloru. Totu ce se scie cu certitudine este, cá limb'a magiara differe in formele sale de tóte limbele cunoscute, éra materialulu ei este preste $\frac{1}{3}$ parte de origine slava asia, cá chiaru si numele obiectelor de prima necesitate sunt slave. Alfabetu propriu magiarii n'au avutu nici odata; veniti in Europ'a, cu religiunea christiana au adoptatu Alfabetulu latinu; dara urme de literatura magiara se afla la ei abia din secol. alu 16-lea; inse si dupa aceea limb'a latina isi conservá rangulu in legislatiune, administratiune, in biserica, in tóte actele publice, in scóle adesea si in familii, pâna in secolulu nostru. Cu alte cuvente: limb'a latina facea poporulu magiaru servitiu ce semená cu alu limbei slave la romani; diferenti'a essentiala era numai, cá unde latin'a 'i apropiata de civilisatiunea antica si de a renascerei, cea slava ridicase pariete grosu intre romani si popórale Europei civilisate, pâna candu aceste intr'unu tempu órecare uitasera cu totulu cá mai existe si unu poporu romanescu cu limb'a romanésca pe faci'a pamentulu.

Sasii din Transilvani'a sunt fóra contradictiune poporu de origine curatu germana; dara nu e nimeni in stare se constate din care parte a Germaniei au transmigratu ei in Transilvani'a; avemu inse destule indicii, cá Sasi n'au venitu aici de odata, ci successive, incependu din secol. alu 12-lea si din diverse parti ale patriei matre, ceea ce se probédia si cu diversitatea dialectelor vorbite la ei, care in unele tienuturi differu asia de multu, in cátu nu se potu intielege unii cu altii, decatu vorbindu ambele parti romanesc, ori nemtiesce, dara au apucatu a invetia limb'a lui Schiller in scóla. Pâna acuma s'au potutu constata numai trei colonii sasesci principali: Cea din Sibiiu si tienutu, cea dela Brasiovu si districtu venita mai tardiu, si cea dela Bistritia de cátra Bucovin'a.

Acestea colonii se subimpartu in mai multe, pâna la cele aduse in dilele Mariei Teresiei din Carinthia, Salisburgu si Austri'a superióre (Durlacher, Oberöstereicher, Landler.) Coloniile vechii sasesci surt cunoscute in actele publice sub nume diverse, cum: Hospites, Flandrenses, Hospites teutonici, Saxones.

Germanii propriu numiti asia, veniti mai tardiu in tiéra, cá familii séu persóne particulare, nu cá colonii in masse, déca sunt catholici, se numera mai totudeauna la magiari (catholici), éra déca sunt protestanti, se trecu la Sasi.

Armenii au venitu mai antaiu in Transilvani'a pe la 1671 din Moldov'a, de unde s'au refugiatu in urmarea unei rebeliuni. Cele de antai colonii armenesci s'au asiediatu in Secuime pe la fruntariile Moldovei. Dupa ajungerea Transilvaniei sub dinasti'a Habsburg, li s'au datu unele privilegii comerciali si mai apoi pe la a. 1726 fusera colonisati in numeru mai mare la comun'a Elisabetopole si in a. 1738 la orasielulu Gherla, care de atunci se dice si Armenopole. In secolulu nostru cei mai multi armeni uitandu'si limb'a, s'au magiarisatu si numai pucine familii s'au romanitu.

Coloniile slavo-bulgare transmigrate in Transilvani'a intre anii 1690—1700 de sub jugulu turcescu in urmarea cruntelor resbeluri turco-germane, impartite la Brasiovu, Alb'a-Iuli'a, Vintiu, Dev'a si in unele comune rurale din regiunea Sibiiului, parte s'au romanitu, parte s'au magiarisatu cu totulu, éra in privinti'a religiunei s'au desbinatu in patru confessiuni asia, cá cei dela Brasiovu si Dev'a au remasu orthodoxi, cei de pe la Sibiiu s'au facutu luterani, éra alte colonii au trecutulu la catholicismu.

Greci au fostu totu-deauna fórté pucini in Transilvani'a, dara in calitatea loru de comercianti s'au bucuratu de privilegii bunisióre, anume in Sibiiu si Brasiovu, delaturate numai prin nouele idei si reforme legislative. Astadi abia vei mai afla in tóta tiér'a douedeci de familii, care mai au consciinti'a nationalitatiei loru grecesci. Despre Tieganii din Transilvani'a se crede cá s'aru trage dela Hindostani'a, din poporulu Ciandali-

loru; mie inse mi se pare, cá locuitorii cunoscuti sub nume de tiegani sunt celu pucinu de trei rasse. Urmele petrecerei loru in acésta tiéra se potu afla din documente numai pâna la 1417. Pâna cátra a. 1588 tiegani din Transilvani'a avea unu capu propriu titlatu Voivodulu tieganiloru. Astadi se mai numescu voivodi numai capii famililoru.

Evreii au fostu suferiti in Transilvani'a pâna in anulu 1849 numai in anumite locuri, adeca in Alb'a-Iuli'a, in Fagarasiu, Simleu, Betleanu-Tasnadu si inca in vreo 5—6 comune rurale, pe unde stá sub protectiunea proprietariloru magnati; pe airea nu le era permisu a se asedia, si chiaru la asia numite terguri (búlciori) de tiéra abia se vedea câte unulu cá de raritate, cá-ci era fórté persecutati. Tergurile de septemana séu asia numitele marturii pe la orasie, se facea mai in tóta tiér'a sambat'a, pentru cá evrei se nu le póte frecventa. Din aceste cause numerulu loru abia trecea preste patru mii in totu coprinsulu tieri. Cei din Alb'a-Iuli'a stá sub protectiunea episcopulu rom. catholicu. Mai la vale vomu vedea, care este numerulu loru actuale.

Alte poporatiuni straine Transilvani'a nu are. Câteva sute de individi boemi, poloni, italiani, francesi etc. disparu in alte nationalitati.

Numerulu populatiunei transilvane.

Sunt aprópe 200 de ani, de candu se luasera mesuri si s'au facutu incercari diverse spre a scóte la lumina adevératulu numeru alu locuitoriloru Transilvaniei. Intre anii 1698 si 1721 curtea Vienei si chiaru diet'a s'au incercatu de patru ori a face unu recensémentu celu pucinu aproximativu; dara totu de atâtea-ori au esitu nesce cifre absurde, in cátu gebernulu s'a genatu ale publica. Sub Mari'a Teresi'a in a. 1750 diet'a decise din nou a se face conscriptiunea; de una parte inse poporulu condusu de instinctulu seu, presimtia urmarile, adeca regularea, respective incarcarea impositelor si — recrutarea; éra de alt'a, proprietarii feudali aruncá mii de obstacole in calea comisiuniloru, si se incercá se ascundia cátu s'ar pote mai mare numeru de iobagi, in scopulu invederatu, cá remanendu aceia scutiti de sarcinele statulu, cu atátu mai multu se póta contribui pentru acei seniori carii, cá si buna-óra cei din Germani'a si Poloni'a se considerá de totu atáti reguleti trufasi, ce'si calificá poterea loru prin cunoscut'a frase: Inca si stelele stralucitórie de asupra dominiulu meu, sunt proprietatea mea, nu a regelui si nici a lui D-dieu. Mai era inca si una alta cauza de fórté mare inportantia, care impingea la resistentia carbicósa contra numeraturei poporulu atátu pe domnii feudali cátu si pe sasi. Cabinetulu Vienei decise se infintiedie in Transilvani'a câteva regiamente de asia numiti granitari. Acelu planu alu seu era motivatu in acea epoca, nu numai prin necurmatele pericole de ciurma si prin lips'a de securitate publica mai pe la tóte fruntariile, ci si prin alte ratiuni luate din sfer'a politice inalte. Desele conflicte si belluri sangeróse dintre Russi'a si Turci'a, mai tardiu si dintre Austri'a cu Turci'a, lips'a totale de stabilitate in Moldov'a si Munteni'a sub acelu periodu de trista memoria, pe candu tronurile se dá cum se dice, in arenda, in fine chiaru scopulu de a tiené in supunere si frenu pe ardeleni prin ardeleni, era totu atâtea momente grave, care indemn'a pe ministrii si consiliarii Mariei Teresiei, cá se accelere die in Transilvani'a tragerea unui cordonu de feru pe tóta distanti'a dela marginile Bucovinei pâna spre Orsiov'a in asia numitulu Triplex Confinium; totu-odata se fortifica unele strimtori, buna-ora intocma cum se fortifica si in dilele aceste vreo noue din tóte. Spre a se infintia regiamentele confinariie, se cerea de urgentia, cá se se subtraga din sierbitutea senioriloru feudali vreo doue sute de comune rurale, romanesci si secuiesci, éra altele numai romanesci se fia smulse de sub jurisdictiunea sasiloru, carii din libere ce fusesera, apucasera a le aservi. In totu casulu conscriptiunea poporulu devenise indispensabile. Dara prin cine se fia executata? Prin functionarii municipali nu se potea din cauza, cá acestia depindea cu totulu dela nobilime. Prin comisiuni guberniali éra nu, pentru cá la acelea nu se supunea functionarii. Asia curtea imperiale veni la ide'a cá se esecute recensémentulu locuitoriloru prin — preotimea diverselor confessiuni.

Asia se si intemplá si conscriptiunea se incepu abia pe la a. 1761. Aci inse intempnara alta dificultate. Multime de popi romanesci inainte de acésta cu 100—120 de ani scia citi in limb'a

propria, dara nu invetiasera se si scria*) Scólele lin Blasiu se deschisesera abia cu 10—12 ani înainte; calugarii de pre la micile schituri transilvane, pe unde mai invetiá unii carte pe furislu, era esilati; seniorii feudali nu suferia cá fiii romanilor se fia dusi la vreo scóla; tinerii cáti se stracurá printre pericole la mitropoli'a din Bucuresci n 6 luni de dille nu era in stare se invetie mai nultu, decatu numai a ceti de pre cartile bisericesci i a executa bine reu, tipiculu, cá se póta fi hirototiti totu in Bucuresci, déca era orthodoxi, din cauza á in Transilvani'a nu li se dá episcopu cu diecile le ani. Dara in fine conscriptiunea se terminá abia cu mare greutate in a. 1771. Dara ce valóre potea se aiba una conscriptiune facuta intre mii de obstacole in cursu de 10 ani? Intr'aceea curtea imperiale totu se ajutá cu dens'a spre ajungerea copurilor sale, cá-ci se compuse unu regulamentu le imposite, se infiintiará 6 regimente granitarié, deca trei romanesci si alte trei secuiesci, se publicá i unu asiu numitu Urbariu, prin care se regulara n catuva relatiunile feudali dintre iobagi si domni.

(Va urma.)

Societatea academica romana.

Sesiunea anului 1878.

Siedinti'a dela 24 Augustu.

(Urmare.)

IX. Sacro-sanctae scientiae indepingibilis imago, omus primus, quo comprehenduntur Theologophysices principia sacra, authore Demetrio principe Moldavo, cu scrisoére catre preceptorulu seu Ieremia Cacavella, nu vol. in—4, sub Nro 256/569, pagini 337, scrisu cu propria mana a lui Cantemiru, probabilu la Constantiopolu, inainte de a se face domu alu Moldovei.

Am copiatu manuscriptulu intregu (76 coli), facimilandu si unu desemnu lucratu de Cantemiru.

X. Institutio Logices, id est de philosophiae instrumentali arte habitus, unu volumu in—4, sub Nro. 108/567, pagini 293, scrisu intregu de Cantemiru.

Dela pag. 1—74 este textulu miculu tractatu de logica, ce se pástredia in bibliothec'a archiveloru ministerului de externe din Moseva, despre care am vorbitu mai susu; éra dela pag. 74 pana la fine: Institutio logices ad mentem neotericorum philosophorum, authore Ieremia Cacavella, scrisu cu mana lui Cantemiru.

Necopiati.

Cestiunea provenintiei acestoru patru manuscripte cantemiriane m'a preocupatu indestulu, dara lipsindu ndicatiuni sigure, nu i se póte da o solutiune certa. Totu ce se scie, este ca inainte de transformarea seminarulu theologicu dela lavra Sf. Sergiu in actuala academia theologica (pe la inceputulu secolulu nostru), manuscriptele apartienusera bibliothecei seminarulu, lapa cum resulta din insemnarile de pe fie-care din ele. Déra o impregiarare ne autorisa a sustiene ca: pe langa aceste patru manuscripte, disa bibliotheca posedase odata, déca nu mai multe, celu pucinu inca alte doue manuscripte Cantemiriane, caci, observandu diversele numerotatii de pe manuscriptele esistente, aflamu:

Loca obsc. in catech:	Van-Helmont;	S. sanct. scient.	Logica.
3001	3004	3005	3006
141	144	145	146
133	136	137	138

Intre manuscript: Loca obscura si Van-Helmont, e trebuitu fara indoiéla se esiste in bibliothec'a incaloue cu numerotatiunile:

3002 si 3003
142 si 143
134 si 135

Care se fie aceste manuscripte? Si ce o fi devenitu ele?

In vechile cataloge ale bibliothecei academieii sunt recute numai cele patru; ar urma déra ca cele-alte loue au disparutu inainte de inceputulu secolulu nostru. Ca ele se fia unele din cele afatóre in bibliothec'a archiveloru ministerulu de externe din Moseva séu Petersburg, nu e de admisu, pentru ca pe acestea nu se vede numerotatiunea de mai susu. — Mai probabilu ar fi: ca unulu din cele doue a fostu: Monarchiarum physica examinatio, volumulu adica alu II din oper'a Sacro-sanctae scientiae indepingibilis Imago, si care reaparatu ca urma a se fi gasitu la unu locu cu primul volumu: Theologo-physices principia sacra. Unde o fi ratacutu insa, nu potém sci. — Cautu se mai observamu inca, ca bibliothec'a academieii de theologie, lavra Sf. Sergiu, nu a posedatu nici odata veri-unu manuscriptu alu operei lui Cantemiru Descriptio Moldaviae, si ca manuscriptele dupa care Societatea Academica a publicatu asta opera, se conserva in bibliotheca academieii de sciintie din Petersburg (anume in museulu asiaticu sub Nro. 27/54, 28/55) inca din anulu 1738, éra nu la lavra Sf. Sergiu, cum se asigura in prefaci'a citatei editiuni.

C). Bibliothec'a museulu asiaticu din Petersburg posedá patru manuscripte Cantemiriane, provenindu de la celebrulu humanistu si membru alu academieii imperiale de sciintie, Bayer (mortu la 1738) ¹⁾.

*) Raportulu comissiunei militare de dato Sibiu 20 Maiu 1777 ce se afla in arhivele comandei generale imperiale.

¹⁾ Notam ca cea mai mare parte din manuscriptele lui Bayer s'au cumperatu de guvernulu englesu pentru museulu britanicu. O cercetare manuntita in acestu museu ne-ar da póte la ivéla inca alte manuscripte de ale lui Dim. Cantemiru. — Bayer ceruse dela discipolulu seu Antiochu Cantemiru, originalele manuscripte ale principelului Dimitrie, spre a le copia.

In bibliothec'a academieii de sciintie din Berolinu

Acestea sunt:

XI. Demetrij Cantemiri, historia incrementorum atque decrementorum Aulae Othomanicae, cu anotaciones ad (incrementa et decremenda) Historiae othomanicae, manuscripte Nro. Nro. 51, 52 si 53, trei volume in folio copie dupa originalulu latinescu alu lui Cantemiru, facutu sub grija academiculu Bayer, care si proiectase tiparirea operei ²⁾.

Notámu inca, ca imperatulu Petru-celu-Mare, dorindu a imbogati literatur'a russa cu traducerea cartii lui Cantemiru, insarcinase anume pe Dimitrie Grozin cu acésta lucrare ³⁾, care nu a vedutu insa lumina.

XII. Demetrij Cantemiri principis Moldaviae descriptio, si Demetrij Cantemiri principis Historiae Moldaviae doue copii ale aceluasi manuscriptu sub Nro. 54 si 55 sunt deja publicate de Societatea Academica sub titlu: Descriptio Moldaviae.

XIII. Vita Constantini Cantemiri cognomento senis Mold. P. P. autore Demetrio Cantemiro principe Moldaviae, 179 pag. in folio, copie dupa autografulu principelului facuta sub ingrijirea lui Bayer, ale carui corectiuni se vedu pe marginea textulu. Esclusivu cu ajutorulu acestei scrieri, celebrulu humanistu compuse lucrarea: de vita et rebus gestis Constantini Cantemiri principis Moldaviae, publicata cu traducere russa in facia, de Bantzi-Kamenskii, in Moseva 1783, sub titlu:

Historia o jizni i delah Cniazea Constantina Cantemira, unu vol. in 8 p. 408.

Am copiatu numai 90 pagini.

(Va urma.)

Correspondentie particulare ale „Observatoriului“.

Reciti'a-montana in Septembrie 1878. Onoratu d. J. P. Schwing, inspectorulu superioru alu domeniilor, minelor si establimentelor de industria a ces. reg. priv. societate austr. de cali ferate de statu din Reciti'a-montana la intórcerea dsale dela espositiunea universala din Parisu, venindu-i la cunosciintia corespondinti'a mea dto 22/5 a. c. publicata in numerulu 40 alu „Observatoriului“, cu multa afabilitate — propria la persóne de inalta educatiune — m'a asecuratu, cumca nu mai multu decatu unu singuru „feruninaru“ a fostu cerutu dela Bucuresci, si cum-cá acésta cerere s'a adusu la cunosciintia toturoru lucratorilor prin publicatiune afisiata in etablimente, lasandu-se ori-si cui voia libera de a pleca.

Totu de odata cu multa bunavointia — a afirmatu cum-cá in sfer'a de activitate a societatii si a oficianiloru ei nu incape prigoniare si asuprire, ci cu multu mai vertosu ajutorarea toturor'a de sub influinti'a sa.

Deci cu privire la amintit'a corespondintia, Ve rogu, se binevoiti a da locu acestoru sire rectificative in pretiuit'a D.-Vostra fóia.

Ionu Simu,
investiaturu.

Scólele din comitatulu Hunedórei.

(Urmare.)

Asiá dara sciti nnde jace caus'a?

Se me incercu a ve demonstra;

Scóle comunale ori de statu se formara:

1. Cele mai multe in sate amestecate, din uniti si neuniti;
2. In numeru destulu de considerabile, in comune romane „nemesiesci“;
3. In acele comune, unde e vre-unulu séu mai multi posesori magiari. Esemple la punctulu 1. Bretea rom. si mag. Maceu, Valcelele bune, Valcelele rele etc. — La punctu 2: Livadi'a de campu et Costa; Salasiulu super., Silvasiulu inferiore si superiore. Baiesci etc. — la punctu 3: Puiu, Riu-barbatu, Gantiag'a etc.

Apoi nu traimu noi in evulu mediu, candu, dupa cum dice neuitatulu A. Muresianu: Orb'a nesciintia, basata pe credintia, pórtá resbele vii?! De acésta órba nesciintia se sciú folosí gubernulu; da, elu, scie profita de mani'a cea rusinatóre, a nóstra si ne darú cu . . . dómne, numai scóle nu'mi vine se le dicu! si acusi ne curma foculu celu mistuitoru. S. Sale n'au curagiulu a suflá in protiva duchulu loru celu recortoriu, ci tacu, béu, mananca si fumédia, cá si cum aceste lucruri aru fi impreunate cu vocatiunea S. Sale! ca si cum acésta le-aru fi tient'a! Si totusi se nu dica lumea cá dñii protopopi nu-'si implinescu missiunea, se nu-i faca omulu atenti cá-i vede lumea dormindu! Ba, eu unulu subscriu cá cele mai multe scóle de statu si comunale se facura din vin'a loru. De ce nu mergu mai adesea prin comune, si déca mergu, de ce nu se demitu a intrá in bisereci spre a predicá poporului; cá-ci si asiá acela in cele mai multe locuri afara de Cazania nu aude alte predicé, alte indemnari. Scurtu: de ce nu se interesédia?!
Ore, dloru protopopi, din comitatulu Hunedórei, preste cine are valóre dreptulu statariu cu furcile in acestu comitatu, nu preste poporeniú Ss. Vóstre? Déca e asia, de-ce nu cautati caus'a? Eu nu credu cá Ss. Vóstre nu ati reflectatu adesea asupra acestui reu, precum nu credu nici acea, ca nu v'ati decisu alu delaturá. Parerea mea este, dloru, cá cele mai multe rele,

trebuie se se afle originalulu operei Descriptio Moldaviae pe care D. Cantemiru l'a trimisu inainte d'a deveni membru alu acelei academieii, la 1714. Vedi manuscriptulu de noi copiatu: Collectanea Orientalia; „Descripti-nem hodiernae Moldaviae geografico politicam: idiomate latino: quae Berolinum missa est cum charta topographica ejus Principatus.“

²⁾ Probele profesorelui Bayer, cum trebuie se se tiparésca Istori'a Imperiului Othomanu scria latinesce de Dim. Cantemiru, cate-va foi aflate de noi in portofoliulu lui Müller, bibliothec'a archiveloru ministerulu de externe din Moseva.

³⁾ Vedi ucazulu imperatulu, in archiva synodala din Petersburg, anulu 1721, cartonu Nro. 6, 132/26.

ce vinu preste acestu comitatu, provinu numai si numai din beti'a, din intrebuintiarea preste mesura a puturosulu spirtu jidovescu.

Domniloru protopopi si parochi! De consimpiiti impreuna cu mine si cu altii multi, cum ca vinarsulu ne duce poporulu in perire sigura, Ve rogu, binevoiti toti, micu si mare, unitu si neunitu, faceti adeca dvóstra, preotimea, o rogarea la locurile competente pentru delaturarea lui. De veti castigá ceva resultatu favoritoriu, éta urmarea: impucinarea jidaniloru, inavutirea poporulu, inmultirea invetiatoriloru harnici, ca veti avé de unde se-i platiti si, urmarea va mai fi adevérata desteptare a romaniloru din acestu comitatu si póte imitarea altora. De nu veti castiga resultatulu doritu, totu nu va poté dice lumea, ca nu ati probatu, nu ve va mustra consciinti'a, prin acésta incercare veti deveni de veste, nu de poveste! Binevoiesca On. dñi lectori a me pardoná, cá me abatui pucinu dela obiectu, ci éta fui necessitatu, me temu ca ne despartinu fara de a ve poté spune tóte cate'mi jacu la áima.

Se trecemu la obiectu. Scólele confessionale pre langa tóta miseria in carea innóta, aducu omenimeii in genere si sateniloru romani in specie, mai multu folosu cá cele de statu si comunale, prin urmare sunt supe-riore acelora.

Din scólele confessionale, fara indoiéla, stau mai bine cele dela Dobra si Orasti'a, ambele gr. or. Au investiatori harnici, cari nu mananca léfa in daru, si totusi dlui Réthi — i vení gustulu se faca din cea dintaiu comunale. Ar trebui, ba chiar e rogatu, dlu protopopu alu Dobrei se ne spuna cum mai stau. — Dintre comunele mai de veste, ale acestui comitatu, singuru Hunedóra, orasiulu Hunedóra se facu de poveste! Unu orasiu cá Hunedóra cu 1482 locuitori romani, adeca 1100 gr. or. si 382 gr. cat. se nu fia capabilu a-si sustiené o scóla buna, baremu cu 1 investiatoriu, ci lasa se-le faca dlu Réthi una, dupa planulu „Mariei sale“^{*)} Caus'a e si aci, cá si in cele mai multe locuri, cá divergédia „credintia“, „legea“, si prin urmare nici la unu scopu atátu de santu, cum e scóla, nu potu fi una. Mai bine se desbina ca, pe spesele loru, se le faca statulu scóla ungurésca; apoi mai pretinde tu hunedorene se-ti cante dascalulu in strana! Deci, de voimu adevératu progresu, se facemu atáta bine, fiicare din noi, se surpamu odata paretelu despartitoriu. Se luamu esemplu dela poporulu de rendu, elu nu scie de unitu si neunitu, numai dupa nume. In adevéru, dreptu are poporulu cá nu face intrebuintiare de asia ceva; elu e mai demnu de lauda decâtu inteliginti'a cea fantasta, si sperediu cá acea si-lu va luá de cinosura.

Se vedemu si scólele granitieresci!

Acestea sunt in totu comitatulu numai (7) siete; si adeca: 5 cáte cu unu investiaturu si 2 cáte cu 2 investiaturi. Ele se sustienu din fondulu fostiloru granitier de reg. rom. I-mu, si sunt scóle puru romanesci; nice comunale, nice de statu si nice confessionale, ci romanesci, nationale. Aceste, pre cátu le cunoscu, sunt singure in acestu comitatu demne de atentiunea nóstra — cá romani; si éta de ce:

1. Edificiile scolastice sunt corespondietorie, ba potemu dice, cele mai corespondietóre in intregu tractulu; esceptiune cele din Hatiegu, de cari mai la vale.
2. Recvisitele scolare nu le lipsescu, au totu ce le trebuie.
3. Investiatorii — dupa potintia — sunt toti barbati calificati si demni de chiamarea loru; ce e dreptu, nice nu au de a amblá cu palaria a mana pe la Nanu si Branu dupa salariu; nu cá-ci ei ilu capeta regulatu dela comitetulu fonduriloru, din Sibiu.
4. Scóla durédia 10 luni, ceea ce la scólele statulu, comunale si confessionale nu se intempra nicairi.
5. Scólele granitieresci, fiindu infintiate mai cu séma pentru fiii fostiloru granitier, ingrisescu cá aceia — se le si frecventedie; nu eschidu inse pre nimenea — déca se supunu didactrului, ci nice nu astringu pe nimenea, afara de granitier.
6. Investiammentulu decurge in limb'a materna a scolariiloru; dara si investiatorii — sunt toti romani cu limb'a loru materna.
7. Nu póte se stea unu investaturu neaptu, la o scóla granitierésca, care are a dá conspectu despre materi'a propusa, la finea fiicarei lune, din care se vede, déca elu coresponde scopulu, de se tiene de planu, ori nu? Déca nu, elu — 'si vede urmarea. — In decursulu investiammentulu, investiaturulu granitierescu pórtá protocolu de prelegere, de unde se vede apriatu ce, si cátu a propusu in fiicare óra, din fiicare obiectu de investiammentu. Déca nu coresponde planulu de investiammentu, comitetulu administrativu ilu reflecta la momentu. Déca se lenevesce, este mustratu, in casu de asia, chiaru si destituitu. *De altcum invet. granitieresci au de a face raporte si inspectoratulu reg. la finea fiicarei lune, ceea ce densulu dela invet. sei de statu si comunale nu pretinde, ba unii nice de pre nume nu le cunoscu.*

8. Vizitarea scólelor granitieresci, de si se intempra numai una-data in anu din partea comitetulu administrativu, dara se intempra cu tóta rigóra. In decursulu anulu are de a vizitá, scólele granitieresci, efori'a scolaria locale, in frunte cu presiedintele; éra la esamene se vizitedia nesmintitu fiicare scóla prin vreunu delegatu de ai comitetulu, care e s'au presiedintele, dlu br. Davidu Ursu, séu directorulu supremu. Esamenele se tienu candu decide comitetulu si dupa una regula ficsa, éra nu candu plesnesce prin minte investiatorulu, nici dupa gustulu lui, cá la scólele de statu si comunale.

9. Investiatorulu, cu ocaziunea esamenulu, are a'si dá séma si despre economia, mai alesu de pomologia, ceea ce la scólele comunale si de statu, nice nu

*) Gr. resaritenii intretin mai multi, ca gr. catholicii, potea se o faca prea bine singuri, fóra a se ceita cu ceilalti. Protopopulu este parochulu din locu. Asia acuma romanii mergu la scóla statulu unde in vetia numai ungurésce. Red.

esiste. Cu această ocaziune are a dá conspectul pomologiei scolare și a lui așterne comitetului din preuna cu conspectul materiei propuse în anul întregu scolaru, așa acela, după ce s'a convinsu și cu ocaziunea esamenului, pôte se-si aiba totu-deauna înainte ochiloru, starea scôleloru sale. Invetiatoriuu granitierescu tramite tôte aceste, până si scrisorile de proba ale scolariloru, si inspectoratul reg. ung. scol., și, mirare că acela nu impune această regula și invetiatoriloru sei, de statu si comunali!

Ce se mai întindem vorba, dicem scurtu, din scôlele populare ale comitatului Hunedorei, mai bine stau cele granitieresci. Unu reu jace și aci. Îndata ce trecu pascile, apoi la unele scôle devine frecventarea scôlei de totu neregulată; inse numai la unele, și numai după ce trecu pascile. Cu tôte aceste nice una scôla nu dà ferii din respectu cătra frecventarea scôlei; nu, ci scôla tiene 10 luni închiate, apoi se da esamenulu. Cine va trage la indoiela ceste dese până aci, de e în adeveru interesatu, potfésca a vizită tôte scôlele, a'si face notiție, a combina și atunci de buna séma se va convinge și va dice: „are dreptu!“

(Va urma).

Sciri diverse.

— (Necrologu.) Hermina Ratiu maritata P. Desseanu, Corneliu Ratiu, Irina Ratiu maritata Milovanu, Terentiu Ratiu, Liviu Ratiu și Paulina Ratiu, Ioane P. Desseanu, Pavelu Milovanu și Constantin P. Aiudanu cu profunda durere aducu la cunoscentia, ca ibitulu loru tata, respective socru Ioanu Ratiu, protopresbiterulu romanu greco-orientalu alu tractului Aradanu, în alu 60-lea anu alu etatii și în alu 34-lea anu alu funcțiunei sale de protoprespiteru, în 21 Septembrie (3 Octombree) 1878, în Cuvinu a repausatu în Domnulu. Osamintele repausatului s'au asiediatu la odihna eterna după ritulu orientale în Cuvinu la 23 Septembrie (5 Octombree) a. c. la 10 ôre înainte de médiadi. Fie'i tierin'a usiôra binecuvantata!

— (Necrologu.) Alexandru Cl. Vladu, adjunctu politianu și fostu jude orfanalu a încetatu din

vitalia în 4 Octombree a. c. la 12 ôre a. m. în urm'a unui morbu gravu, providutu cu sf. taine, în alu 38 anu alu etatii sale. Despre pierderea această nereparabila incunoscentia za pe toti amicii și cunoscutii, intristatii parinti Adamu și Raveca Vladu, fratele Joanu, obidata socie Aurelia nasc. G. Baritiu, copii minoreni Victoria, Aureliu și Alexandru, în numele loru precum și în alu scioriloru, cumnatelor și cumnatiloru sei. Osamintele repausatului au fostu astrucate în cimiteriulu gr. or. din locu în 6 Octombree a. c. la 3 ôre p. m. Orastia, 5 Octombree st. n. 1878. Fia-tierin'a usiôra!!

— (Lume noua.) Din Lis'a olténa ni se scriu următorele: În 26 l. c. în serbatôrea înaltiarei S. Cruci după amiadiadi, precandu inv. dir. alu scôlei nôstre eră la preumblare, se ivescu la scôla 2 finanti; intréba pe inv. secd. cate clase sunt? care e I-ma? care a II-a? unde sunt tablele de parete? care e bibliotec'a scôlei? La întrebarea ultima response inv. secd. ca: fiindu bibliotec'a în cas'a inv. dirig., aceea — în absentia respectivului — fiindu incuiata, nu li-o pote arată. Vedeindu pe més'a inv. secd. în cas'a s'a unu numeru din „Teleg. Rom.“ întrebarea: din acestea invetiati pe copii? Ádeca: de frica fnantiloru se nu mai cetesca bietulu invetiatoriu diare! Asia dara dnii redactori se scie, ca de li se voru impucin'a abonatii, caus'a va fi din finanti!

(Carol Pust), primariulu din Warasdin și directorulu cassei de pastrare de acolo, a defraudatu de la această, frumoșa sum'a de 260.000 fl., și candu s'a descoperitu a luatu lumea în capu. Mai tardiu s'a datu singuru justitiei și acum isi ascepta sententi'a.

Mai nou.

Majestatea Sa imperatulu a primitu și demisiunea cabinetului austriacu Auersperg. Avemu deci scrisa ministeriala și în Vien'a și în B.-Pesta.

Inca nu s'au uscatu bine cernéla prin care se scria și tiparea inbucuratôriuulu faptu, ca Bosni'a și

Hertiegovina sunt pe deplinu pacificate și eata ca astadi o telegram'a din Vien'a alui „S. D. T.“ aduce durerosă scire, ca generalulu Zach anuntiu din Zavajje, ce se afla în Bosni'a de vestu, că g. m. Rheinländer a avutu o lupta sangerosă pe înaltimile dela Peci, cu numeroșe cete de însurgenti. Pierderile nôstre se urca la 180, între car și 9 oficiari. Lupt'a a fostu continuata și în a. l. Resultatulu inca nu este cunoscutu. Detailu lipsescu.

Post'a redactiunei.

— Z. Chi. în M.-Vásárhely. Vomu primi cu mulțimire ori-ce informatiuni serioșe și obiective, fia el politice, sociale séu literare.

— J. F. în Petromaniu. Așteptamu cele promise despre care nu ne potemu da parerea, până ce nu l vomu fi cetitu. Articolulu tramis se va publica, cat mai curendu.

Cu 1/13 Octombree se va incepe unu nou abonamentu la „Observatoriulu“ pe triluniu Octombree—Decembree. Condițiunile de abonament se potu vedea în fruntea diariului.

Totodata facemu cunoscutu, ca dela 1 Octombree a. c. redactiunea s'a mutat în „**Piat'a mica Nr. 27. în etagiulu primu, în dreptu scarei.**“

Cursulu monetelor în val. austr.

Vienna, 7 Octombree

Galbinii imperat. de auru	fl. 5.75
Moneta de 20 franci	9.37
Imperialu rusescu	9.30
Moneta germana de 100 marce	57.95
Sovereignu englesi	12.—
Lira turcesca	11.—
Monete austr. de argintu 100 fl.	100.—

Nru 187 ex 1878.

(44) 3—3

Concursu.

Pe bas'a bugetului pentru anulu 1878/9 votatu de adunarea generala a Asociatiunei Transilvane, ținuta în Simleu la 4 și 5 Augustu a. c. (punctu 27 alu procesului verbalu) se publica prin această concursu la următorele ajutorie:

1. La 5 ajutorie de câte 20 fl. destinate pentru sodali de meseria, cualificati de a se face maestri.
2. La 20 de ajutorie de câte 12 fl. 50 cr., destinate pentru invetiacei de meseria.

Terminulu concursului se defige pe **25 Octombree** a. c. st. n.

Concurentii au se-si înainteze suplicile loru la subsemnatulu comitetu, providendu-le, încātu pentru sodali, cu atestatu de botezu și de purtare morala, dovédindu totu odata, ca sunt cualificati de a se face maestri; ér' încātu pentru invetiacei, se recere, cá suplicile loru, pre lenga atestatu de botezu și de purtare morala, se fie instruate și cu adeverintiã dela maestrulu respectivu despre desteritate și diligențiã desvoltata în meseriã, cu carea se ocupa.

Din siediñtia Comitetului Asociatiunei Transilvane, ținuta la 24 Septembrie 1878.

Pentru presiedinte: Pentru secret. al' II-le:
P. Dunca m. p. V. Petri m. p.

Nru. 187 ex 1878.

(43) 3—3

Concursu.

Pe bas'a bugetului pentru anulu 1878/9, votatu de adunarea generala a Asociatiunei Transilvane, ținuta în Simleu la 4 și 5 Augustu a. c. (punctu 26 alu procesului verbalu) se publica prin această următorele concurse:

1. La unu stipendiu de 400 fl. destinatu pentru unu studentu la filosofia seau tehnica.
2. La unu stipendiu de 60 fl. destinatu pentru agronomia.
3. La trei stipendie de câte 60 fl. destinate pentru pedagogia în patria.

Morburi de pieptu și plumani

de ori-ce natura se curéza siguru prin

Allopulu de plante Schneeberg a l. Wilhelm pregatitu după prescrierea medicului, și se capeta de la **Franz Wilhelm, apotecariu în Neunkirchen**. Suculu acest'a s'a dovéditu de bunu pentru dorerile de **grumazu și pieptu, gripa, ragusiela, tusa și trôzna**. Multi cumperatori marturisescu, ca numai suculu acestui-a au a-si multimi somnulu placutu.

Escellentu este suculu acest'a, că preservatiã pe **tempu neguros și aspru**.

În urm'a gustului fôrte placutu copiiloru este folositoriu, celui-ce suferu de plumani inse, o treguinta; cantarețiiloru și oratoriloru contra vocei închise séu ragusiite, unu midilocu necesariu.

Multine de atestate confirma cele de sus: Cea mai clara dovéda despre effectulu extraordinariu alu acestui sucu este, ca cons. de curte de d. prof. **Appolzer**, rectorulu magn. la universitateã c. r. din Vien'a, ilu folosescu cu celu mai bunu succesu în spitalu, precumu si la persoane private.

Asemene s'a aflatu recomandabilu și s'a prescriu adese suculu acesta de multi alti medici indigeni și din strainatate.

Pentru dovedirea celoru afirmate reproducemu următorele scrisori recunoscutóre:

Testimoniu.

Fiiulu meu de sieșe ani Franciscu a suferitu optu septemani în tusa magarésca în asia mesura, în câtu me temeã că nu cumu-va se se innee; întru acea a slabitu cu totul si a fostu atâtu de debilu, în câtu abia stă pre petiôre. Atunci mi-s'a recomendatu allopulu de plante de Schneeberg, si multiamita acestui midilocu minunatu, indata după întrebuintarea primei sticle a mai încetatu tus'a, după a dou'a sticla caută bene afora copilulu, a venitu la potere și de atunci e deplinu sanetosu. — Si fetiorulu meu celu mai mare a scapatu în câte'veã dile, prein midiloculu acest'a, de o tusa mare și ragusiela.

Deci cu multiamita sincera estradau acestu testimoniu, pentru curarea rapede și miraculoșã a copiiloru mei și doresc cá acestu midilocu se devina cunoscutu si folositu în tôte partile prein omenimea suferinda.
Platz, 6. Martiu 1855.

Anton Just. Laurentiu Scheibenreif, primariu.

Onorate Domnule!

Te rogu a-mi mai tramite câtu mai în graba inca 4 sticle dein renumitul D-tale Allopu de planta, după folosirea aloru 2 sticle află că doreria de pieptu și gutu, pre cumu si respiratiunea scurta se micșoreza pre di ce merge, pentru acea me

adresezu astadata de a dreptulu la D-Ta, în sperarea de a capată dein celu mai próspectu. Acludu 5 fl. m. c.

Cu tóta stim'a se subséma

Heinrich Bock, chirurgu.

Münchret langa Ostrang, 23. Febr. 1859.

Testimoniu medicale.

Allopulu de plante Schneeberg este unu medicamentu fôrte usuratoriu pentru doreri de pieptu, astma, hectica, tusa, cataru, si este de recomandat în casuri de astfelin de bóle.

Hohenmauth, 25. Ian. 1858. Dr. Feschl.

D-lui L. Cantily, apotecar în Graz.

Onor. Dle! Folosindu în desiertu diferite midilôce pentru doreria de pieptu, de careã suferiam greu de 2 ani, am cercatu si cu o butelia de allopulu de plante Schneeberg anuntiatu de d-ta, care se pôte recomanda pe siguru la toti hecticii; pentru-ca, după întrebuintarea celui d'antaiu exemplariu amu sentitu usiorare, si după-ce am mai cercatu cu 2 sticle din această medicina minunata, sanetatea mi se restaură pe deplinu. Multiamindu-si Dlu meu, din tóta anim'a, remanu alu D-tale servitoriu cu totu obligatu

Graz, 3. Febr. 1857.

W. J. Pock.

Domnulu meu!

(21) 22

După ce prin întrebuintarea allopului d-ta am scapatu cu totul de tusea mea și de ragusiela împreunata cu aceea, de care suferiam septemani si totu odata în urmarea binefacutórolo rezultate ale acestui allopu minunatu de plante n am recastigatu si vocea de mai înainte, me sent fôrte obligatu a' Ti multiami din tóta anir pentru această inventiune salutarã, cum si a recmanda această medicina probata, după a mea victiune, la toti câtu suferu de pieptu și mai vetosu cantarețiloru. Cu perfecta stima

Peisching, 25 Juniu 1857. Ioanu Bauer docente.

Informatiunea despre folosire se alatura fia-care sticla. Pretiulu unei sticle 1 fl. 25 cr. v. Pachetarea se computa cu 20 cr.

Depozitulu principale la Franciscu Wilhelm apotecariu în Neunkirchen

Allopulu de plante genuinu se mai afla Sabiu: Friedrich Thalmayer, comerciantu. Aradu: F. Tones & Comp. Blasiu: Carol Schieszl, apotecariu. Alba-Julia, Juliu Frohlich, apotecariu. Clisiu: Ed. Valentini, apotecariu. Brasiou: Ferd. Jekelius, apotecariu. Sighisior'a: J. B. Teutsch, comerciantu.

Tipariulu lui W. Krafft în Sibiu.

Editoru și redactoru respons. G. Baritiu în Sibiu.